

Kanada népegészségügyi rendszere és egészségfejlesztéssel foglalkozó szervezetei

The public health system and health promotion organizations of Canada

Szerzők: Túri Gergő^a ✉, Varsányi Péter^a, Horváth Krisztián^{a,b}, Nagy Nyeste Zsófia^{a,c}

a: Országos Közegészségügyi Intézet, b: Budapesti Corvinus Egyetem, c: Egis Gyógyszergyár Zrt.

Beküldve: 2018. 03. 10.

doi: 10.24365/ef.v59i2.263

Összefoglaló: A cikkben Kanada népegészségügyi rendszerének és egészségfejlesztéssel foglalkozó szervezeteinek bemutatásán keresztül tanulságokat fogalmazunk meg a hazai egészségfejlesztési hálózat lehetséges továbbfejlesztési irányainak meghatározása érdekében. Röviden ismertetjük az egyes közigazgatási szintek és szervezetek főbb szerepét a népegészségügyi rendszerben, bemutatjuk a népegészségügyi rendszer kialakulását és működését befolyásoló releváns stratégiákat és jogszabályokat, valamint összefoglaljuk a szövetségi, tartományi és regionális szinten működő szervezetek feladatait és tevékenységeit. Kanadát eltérő fokú autonómiával rendelkező tartományok és területek alkotják, így több szintre tagozódó közigazgatási rendszerről beszélhetünk, mely a népegészségügyi rendszerének irányítási és működési modelljében is tükröződik. Kiemelendő, hogy szövetségi szinten több intézmény is foglalkozik népegészségüggyel kapcsolatos információk és adatbázisok kezelésével, összehangolásával. Nagy hangsúlyt fektetnek a szövetségi, tartományi, területi szinteken megvalósuló stratégiák és tevékenységek összehangolására, valamint a bizonyítékokon alapuló döntéshozatalra. A regionális népegészségügyi egységeknek szerteágazó és komplex, a közösségek szükségleteire reagáló szolgáltatásokat biztosítanak, a szolgáltatóknak pedig meg kell felelniük a tartományi minisztérium által megfogalmazott kritériumoknak és standardoknak.

Kulcsszavak: népegészségügyi rendszer; egészségfejlesztés; Kanada

Summary: In the article we present the lessons learned from studying the public health system and health promotion organizations of Canada, to determine the possible directions for further development of the Hungarian health promotion network. We briefly describe the main roles of the public administration levels and organizations in the public health system, present relevant strategies and legislation affecting the development and functioning of the public health system, and summarize the tasks and activities of organizations at federal, provincial and regional level. Canada is divided into provinces and territories with varying degrees of autonomy, thus they have a multi-level administrative system that is also reflected in the governance and operational model of their public health system. It should be emphasized that at federal level several institutions are involved in coordinating the flow of information relevant to public health, and also keeping the databases up to date. An emphasis is placed on coordinating federal, provincial and regional strategies and activities and on evidence-based decision-making. Regional Public Health Units have a wide - ranging, complex service provision role, responding to the needs of communities. Healthcare providers need to comply with the criteria and standards set by the provincial ministry.

Keywords: public health system; health promotion; Canada

AZ EGYES KÖZIGAZGATÁSI SZINTEK ÉS FŐBB SZERVEZETEK SZEREPE A NÉPEGÉSZSÉGÜGYI RENDSZERBEN

Kanada népegészségügyi rendszerének bemutatása előtt célszerű röviden ismertetni az ország közigazgatásának két fontos alapelemét, amely a későbbiek során megkönnyíti az egyes szervezetek működési területének értelmezését. Az ország 10 *tartományra* (province) és 3 *területre* (territory) oszlik, utóbbiak a 60-dik szélességi fok felett elhelyezkedő Yukon, Northwest Territories és a Nunavut. [1. ábra]. Amíg a tartományok nagyfokú önállóságot és autonómiát élveznek, addig a területek önállósága korlátozott és a szövetségi kormány irányítása alatt állnak.¹

Kanadában állampolgári jogon és térítésmentesen biztosított a különböző egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés. Az egészségügyi szolgáltatások

szervezése szövetségi, tartományi/területi és régiós szinten történik, a szolgáltatók működését adókból finanszírozzák.² Mivel a tartományok önállósága igen jelentős, ezért azokban eltérő működési modellek és szervezetek alakultak ki.

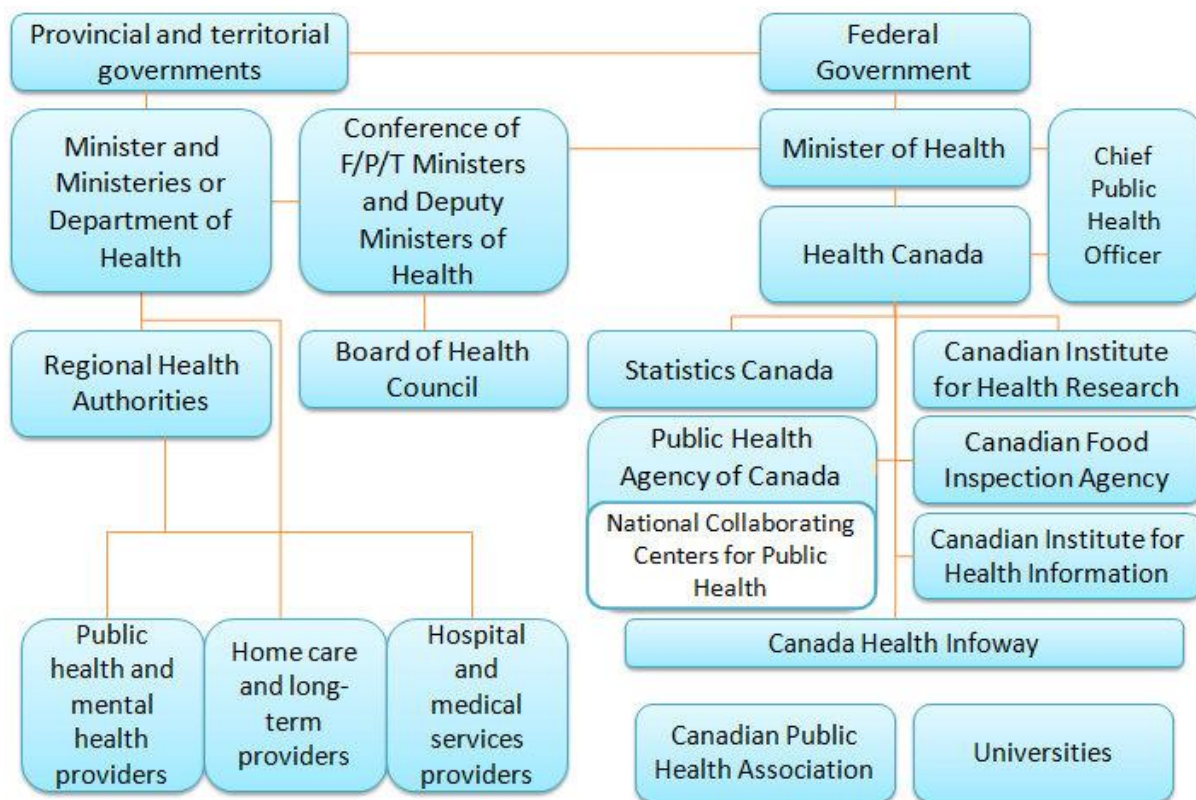
Kanadában három közigazgatási szinten azonosíthatók népegészségügyi szervezetek: szövetségi szinten a *szövetségi kormány* (Federal Government) a *szövetségi egészségügyi miniszteren* (Minister of Health) és a *Szövetségi Egészségügyi Minisztérium* (Health Canada) keresztül irányítja a népegészségügyi rendszert. [2. ábra]³ A minisztérium és az egészségügyi miniszter tanácsadója az *országos tisztifőorvos* (Chief Public Health Officer). A *Kanadai Statisztikai Hivatal* (Statistics Canada) felelős a különböző statisztikai adatgyűjtésekért és egészségfelmérésekért, a *Kanadai Egészségkutató Intézetek* (Canadian Institutes for Health Research) pedig az egészséggel kapcsolatos kutatások végzéséért.

1. ábra: Kanada tartományai és területei

Forrás: canada.ca

2. ábra: A kanadai népegészségügyi rendszer és az egészségügyi rendszer kiemelt szereplői

Forrás: Mossialos E et al., (2015) és saját kiegészítések¹

A *Kanadai Népegészségügyi Intézet* (Public Health Agency of Canada) és a részeként működő *Nemzeti Népegészségügyi Együttműködési Központok* (National Collaborating Centers for Public Health) kiemelt szerepet töltenek be a szövetségi szintű népegészségügyi programok koordinálásában és finanszírozásában, valamint az országos szakértői hálózat működtetésében. A *Kanadai Élelmiszerellenőrzési Ügynökségnek* (Canadian Food Inspection Agency) fontos feladata van az élelmiszerekhez köthető, országos szintű járványhelyzetek kezelésében. A *Kanadai Egészséginformációs Intézet* (Canadian Institute for Health Information) a különböző egészségügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos adatbázisok fejlesztésében és menedzselésében vesz részt. A *Kanadai Egészséginformációs Központ* (Canada Health Infoway) felelős az egészséggel kapcsolatos elektronikus rendszerek fejlesztéséért és összehangolásáért. A *Kanadai Népegészségügyi Szövetség* (Canadian Public Health Association) egy népegészségügyi szakértők számára létrehozott szakmai szervezet, míg számos kanadai *egyetemen*

(Universities) népegészségügyi szakértőket képeznek. Tartományi/területi szinten a *tartományi/területi kormányok* (Provincial and territorial governments) a *tartományi egészségügyi miniszteren* és az *Egészségügyi Minisztériumon* (Minister and Ministries or Department of Health) keresztül irányítják és finanszírozzák az adott terület egészségügyi szolgáltatásait. Egyes tartományok esetében azonban az egészségügyi szolgáltatások irányítását és finanszírozását a minisztérium alá tartozó *Regionális Egészség Hatóságok* (Regional Health Authorities) végzik. A *szövetségi, tartományi és területi egészségügyi miniszterek konferenciáján* (Conference of F/P/T Ministers and Deputy Ministers of Health) az egészségügyi miniszterek munkacsoportokat alakítanak az egészséggel kapcsolatos tevékenységek összehangolása érdekében. Az *Egészségügyi Tanácsadó Testület* (Board of Health Council) a szövetségi, tartományi és területi megállapodások megvalósítását ellenőrzi. Közösségi szinten az egészségügyi szolgáltatásokat a *népegészségügyi szolgáltatók* (Public health and

mental health providers), az *otthoni ellátást és hosszútávú ellátást nyújtó szolgáltatók* (Home care and long-term care providers), valamint a *kórházi és orvosi ellátásokat nyújtó szolgáltatók* (Hospital and medical care providers) biztosítják.

Az intézményrendszer működését meghatározó jogszabályok és stratégiák

Az 1984-es *Kanadai Egészségügyi Törvény* (Canada Health Act) kimondta, hogy a területi és tartományi kormányzatok által biztosított egészségügyi szolgáltatásokhoz állampolgári jogon és térítésmentesen kell hozzáférnie a lakosságnak.⁴ E kritérium teljesülése esetén részesülhetnek szövetségi finanszírozásban a tartományi és területi szolgáltatások és programok. A törvény azonban nem határozza meg a szolgáltatások szervezésének és nyújtásának módszerét, erről tartományi és területi szinten döntenek.

A 2005-ben elfogadott *Integrált Pán-kanadai Egészséges Élet Stratégia* (Pan-Canadian Healthy Living Strategy) a 2005-2015 közötti időszakra vonatkozóan fogalmazott meg célkitűzéseket és akciókat, többek közt az egészséget támogató viselkedés ösztönzését, az egészséges termékekhez és szolgáltatásokhoz való hozzáférés fejlesztését, az egészségügyenlétlenségek csökkentését, az egészségügyi és ahhoz kapcsolódó szektorok közötti együttműködés fejlesztését, valamint az egészségfejlesztésében érdekelt szervezetek közötti partneriségek és együttműködések kialakítását, melynek keretein belül a tudás fejlesztése és terjesztése hatékonyan valósítható meg.⁵

Az Egészségügyi Minisztérium által készített, 2016-ban publikált *Egészséges étkezés stratégia* (Healthy eating strategy) fő célja az egészséges étkezési szokások kialakításának és az egészséges táplálék választásának támogatása.⁶ E célok elérése érdekében többek között táplálkozási útmutatók fejlesztése valósul meg szakmai és civil szervezetek bevonásával, valamint egészséges választást támogató programok, képzések, médiakampányok és jogi szabályozások készülnek.

A 2016-ban elfogadott *Szövetségi Fenntartható Fejlődés Stratégia* (Federal Sustainable Development Strategy for Canada) 2016-2019 közötti időszakra fogalmaz meg célkitűzéseket és akciókat.⁷ A stratégiai célkitűzések között fontos szerepet kap az egészséges természeti környezet kialakításának támogatása különböző kormányzati programokkal,

ösztönzőkkel, és szektorok közötti együttműködésekkel.

A *kanadai országos tisztifőorvos minden évben készít egy jelentést a népegészségügy helyzetéről* (The Chief Public Health Officer's report on the state of public health in Canada).⁸ A 2017-es beszámolóban prioritásként jelenik meg az épített környezet, a fizikailag aktív életmód, az egészséges táplálkozás, és a mentális egészség területe. A dokumentum először egy helyzetképet ad az egészséggel kapcsolatos adatokról és trendekről, majd bemutatja, hogy az épített környezet hogyan befolyásolhatja az egészséget, illetve hogyan képes támogatni az egészséges életmódot. Ezt követően a jelentés olyan városok példáját mutatja be, ahol különböző szektorok működnek együtt az egészséges közösségek kialakításában, ismertetve számos kezdeményezést és jó gyakorlatot. A beszámoló utolsó fejezetében az országos tisztifőorvos hat akciót fogalmaz meg a szövetségi, tartományi, közösségi döntéshozók, kormányzati tisztviselők, közösségtervezők és vállalkozók számára: 1. Az infrastrukturális beruházások és a közösségek, közösségi terek tervezésekor, átalakításakor mindig tartsák szem előtt az egészség szempontjait, vizsgálják meg az egészségfejlesztésre alkalmas lehetőségeket és alternatívákat. 2. A közösségek és közösségi terek tervezésekor és átalakításakor kerüljék el az egészségügyenlétlenségek növekedését. 3. Értékeljék az egyes beruházások, átalakítások, programok egészségre gyakorolt lehetséges hatásait, az értékelés eredményeit tegyék nyilvánossá. 4. Osszák meg egymással a jó gyakorlatokat és megközelítéseket, építsenek ki együttműködések és hálózatokat. 5. Támogassák a közösségi szükségletek jobb megértését, vonják be a közösségeket a döntéshozatali folyamatokba. 6. Támogassák az interszektoriális együttműködések és programok megvalósítását, amelyek ösztönzik az egészséges magatartás és az egészséges épített környezet kialakítását.

SZÖVETSÉGI SZINTEN MŰKÖDŐ SZERVEZETEK

Minisztérium

A *Szövetségi Egészségügyi Minisztérium* az egészségügy irányítását országos szinten végzi, szoros együttműködésben dolgozik a tartományi és területi szinten működő egészségügyi minisztériu-

mokkal.³ A szövetségi kormány a minisztériumon keresztül az egészségügyi ágazat irányítása és finanszírozása mellett egyéb feladatokat is ellát: szabályozza az egészségügyi eszközök, gyógyszerek és természetes egészségtermékek biztonságosságát és hatékonyságát, kutatásokat támogat a Kanadai Egészségkutató Intézeteken keresztül, egészség szolgáltatásokat nyújt speciális lakossági csoportoknak (mint például a rezervátumokban élő indián őslakosok, az eszkimó lakosság vagy a veteránok) és bizonyos népegészségügyi funkciókat is ellát.

A *szövetségi egészségügyi miniszter* feladata kormányzati szinten koordinálni az egészséggel kapcsolatos szövetségi intézmények működését és a kanadai egészségügyi törvény betartatását.

Az *országos tisztifőorvos* a szövetségi kormány legmagasabb szintű népegészségügyi szakembere. Feladatai közé tartozik többek között az egészségügyi miniszter számára tanácsadás, a népegészségügy területén dolgozó különböző intézmények közötti párbeszéd elősegítése, a népegészségüggyel kapcsolatos témák kommunikációja, valamint a népegészségügyi vészhelyzetek esetén a kormányzattal való kapcsolattartás és a szükséges válaszlépések irányainak kijelölése. Évente beszámolót kell készítenie az ország népegészségügyi helyzetéről a kormánynak és a parlamentnek.

Országos szervezetek

A *Kanadai Egészségkutató Intézet* egy 13 intézetből álló intézmény, amelynek feladata az egészséggel kapcsolatos kutatások támogatása.³ A szövetségi kormány jelentős szerepet játszik az intézmény fenntartásában, melynek működésétől várja, hogy biztosítsa Kanada vezető szerepét a világ egészséggel kapcsolatos kutatásaiban. Az intézmény által támogatott kutatások témáját túlnyomó részben a kutatók határozzák meg, azonban vannak az intézmény vezetősége által megállapított stratégiai célok alapján végzett vizsgálatok is. Az intézmény az alábbi kutatásokért felel: őslakosok egészsége, idősödés, daganatos megbetegedések, keringési- és légzőrendszeri betegségek, gender és egészség kapcsolata, egészségpolitika, humán kapacitásfejlesztés, gyermekek egészsége, fertőző betegségek, lelki egészség, táplálkozás, cukorbetegség, népegészségügy.

A *Kanadai Statisztikai Hivatal* aktívan támogatja az egészséggel kapcsolatos kutatásokat. A világon elsők

között kezdett el egészséggel kapcsolatos adatokat is gyűjteni, valamint egészségi állapottal kapcsolatos indikátorokat meghatározni. A Kanadai Statisztikai Hivatal az ötévente esedékes népszámlálás során is gyűjt egészséggel kapcsolatos adatokat, valamint különböző egészségfelméréseket is végez, szoros együttműködésben a Kanadai Egészséginformációs Intézettel.

A *Kanadai Népegészségügyi Intézet* koordináló szerepet tölt be az országos szintű népegészségügyi feladatokban, számos népegészségügyi program finanszírozását és irányítását végzi. A szövetségi kormány által nyújtott számos népegészségügyi szolgáltatás is az intézeten keresztül valósul meg.

A Kanadai Népegészségügyi Intézet által alapított Nemzeti Népegészségügyi Együttműködési Központok feladata, hogy elősegítse a már meglévő tudás és tudományos bizonyítékok használatát a népegészségügyi szakemberek és döntéshozók számára.⁶ Ehhez összegyűjtik és szintetizálják a meglévő információkat, feldolgozzák azokat, és megosztják a szakemberekkel és döntéshozókkal. A központok feladata még célzott kutatások támogatása kiválasztott szakterületeken, és a népegészségügyi kutatók és gyakorlati szakemberek összekapcsolása révén egy országos szintű szakértői hálózat létrehozása. A központok szorosan együttműködnek egymással. Mindegyik központnak van egy kiemelt szakterülete és felhatalmazása, hogy együttműködjön azon a szakterületen tevékenykedő országos partnerekkel. A kiemelt szakterületek: őslakosok egészsége, egészség determinánsok, környezetegészségügy, fertőző betegségek, egészséges társadalom, módszertan.

A *Kanadai Élelmiszerellenőrzési Ügynökség* feladata koordinálni a megfelelő válaszleépéseket egy országos méretű, élelmiszerhez köthető járvány kitörése során.

A *Kanadai Egészséginformációs Intézetet* 1994-ben alapították a szövetségi és tartományi kormányok, hogy közösen gyűjthessenek és elemezhessenek adminisztrációs és finanszírozási egészségadatokat. Az intézet főbb tevékenységei a nemzeti egészségindikátorok és adatgyűjtési standardok meghatározása, a közös adatbázisok fejlesztése és menedzselése, illetve az egészségadatok feldolgozása és publikálása. 2011-ben már 27 közös adatbázist kezelt az intézet, többek között az egészségügyi kiadások adatbázisát, a gyógyszerfelhasználási adatbázist, kórházi megbetegedési adatbázist vagy az

orvosok nyilvántartását. Az intézet forrásait többségében a szövetségi minisztérium fedezi, kisebb részben az egyes tartományok. Az intézet szorosan együttműködik a Kanadai Statisztikai Intézettel és a szövetségi, tartományi és területi helyettes egészségügyi miniszteri konferenciával.

A *Kanadai Egészséginformációs Központot* 2001-ben alapították, túlnyomóan szövetségi forrásból, hogy tartományi szinten támogassa az elektronikus egészségtechnológiák (mint pl. az elektronikus egészség és betegség rekordok, az elektronikus népegészségügyi monitorozási rendszer) fejlesztését és bevezetését. A központ egyfajta ernyőszervezetként is működik, hogy segítse a már meglévő elektronikus rendszerek összehangolását és fejlesztését.

A *szövetségi, tartományi és területi egészségügyi miniszterek konferenciáján* az egészségügyi miniszterek vesznek részt.³ A konferenciát minden esetben egy szövetségi és egy tartományi miniszter vezeti. Hasonlóan működik a helyettes miniszterek konferenciája is. A konferencia célja a különböző, egészséggel kapcsolatos tevékenységek összehangolása, amely eléréséhez számos tanácsadó testület és munkacsoportot hoznak létre és koordinálnak, főként az egészségügyi ellátás, az emberi erőforrás, az információs technológiák, a lakosság egészsége, az egészségbiztosítás, valamint az irányítás és az elszámoltathatóság témájában. A konferencia finanszírozásának legnagyobb részét a szövetségi kormányzat biztosítja.

Tanácsadó testületek

Az *Egészségügyi Tanácsadó Testület* a szövetségi, tartományi és területi egészségügyi megállapodásokban foglalt kötelezettségvállalások végrehajtását felügyeli és értékeli. A testület elnökét a miniszteri és helyettes miniszteri konferenciák résztvevői konszenzus alapján jelölik, a tagokat pedig az egyes kormányok delegálják. A tanácsadó testület a helyettes miniszteri konferencia felé köteles beszámolni, ahol viszont a miniszteri konferencia felé jelentenek.

Szakmai szervezetek

A *Kanadai Népegészségügyi Szövetség* egy tartományi és területi szinten is jelen lévő önkéntes szervezet, amely feladatának tekinti a népegészségüggyel

kapcsolatos kutatások ösztönzését és képzések megvalósítását.

Egyetemek

Kanada számos egyetemén képeznek népegészségügyi területen jártas szakembereket. A képzések és szakirányok számát tekintve kiemelkedik a *British Columbia Egyetem* (University of British Columbia), a *McMaster Egyetem* (McMaster University), a *McGill Egyetem* (McGill University), a *Viktóriai Egyetem* (University of Victoria) és a *Nyugat Ontariói Egyetem* (University of Western Ontario).

Mivel Kanadában tartományi szinten eltérő működési modellek alakultak ki, ezért a szövetségi szint szervezeteinek bemutatását követően két különböző modell szerint működő tartományt fogunk ismertetni.

Tartományi szint – British Columbia

British Columbia intézményrendszerét meghatározó jogszabályok és stratégiák

A 2008-ban elfogadott *népegészségügyi törvény* (Public Health Act) szabályozza számos tartományi és régiós szinten működő népegészségügyi szervezet szerepét és feladatát. A törvény kimondja, hogy a *tartományi tisztifőorvos* (Provincial Health Officer) feladata minden évben jelentést készíteni a lakosság egészségi állapotáról, továbbá megfogalmazni az egészségfejlesztést támogató ajánlásokat.⁹

A 2013-ban elfogadott *népegészségügyi keretrendszer* (Guiding Framework for Public Health) átfogó célja a lakosság egészségének és jólétének fejlesztése a népegészségügyi rendszer továbbfejlesztése, a szervezetek közötti együttműködés támogatása, a fő népegészségügyi funkciók megerősítése a prioritások pontosabb meghatározása által.¹⁰ A keretrendszer *populációs egészség megközelítést* (population health approach) alkalmaz, amely elemzi az egészséget befolyásoló valamennyi tényezőt a teljes életszakasz során, ennek eredményét pedig figyelembe veszi a szakpolitikák, programok és szolgáltatások kialakításakor. A keretrendszer hét stratégiai célkitűzést fogalmaz meg: 1. A közösségek támogatása, hogy egészséges döntéseket hozzanak minden életszakaszban; 2. A családok támogatása az egészséges gyermekkori fejlődés biztosítása érdekében; 3. A mentális egészség fejlesztése;

4. A krónikus betegségek megelőzése és az egészségben eltöltött életek számának növelése; 5. A balesetek és sérülések megelőzése; 6. Az egészséget támogató környezet kialakításának ösztönzése; 7. Az egészséget fenyegető vészhelyzetek menedzselésének fejlesztése. A stratégiai célokhoz számos indikátort kapcsoltak, melyek segítségével meghatározott időközönként ellenőrzik és elemzik a célkitűzések teljesülését. A dokumentum célkitűzései összhangban vannak az *Egészségügyi Minisztérium* (Ministry of Health) alábbi prioritásaiival is: az egészségfejlesztés és betegségmegelőzés támogatása, valamint a lakosság egészségügyi szükségleteire reagáló, innovatív és hatékony közösségi egészségügyi szolgáltatások biztosítása.

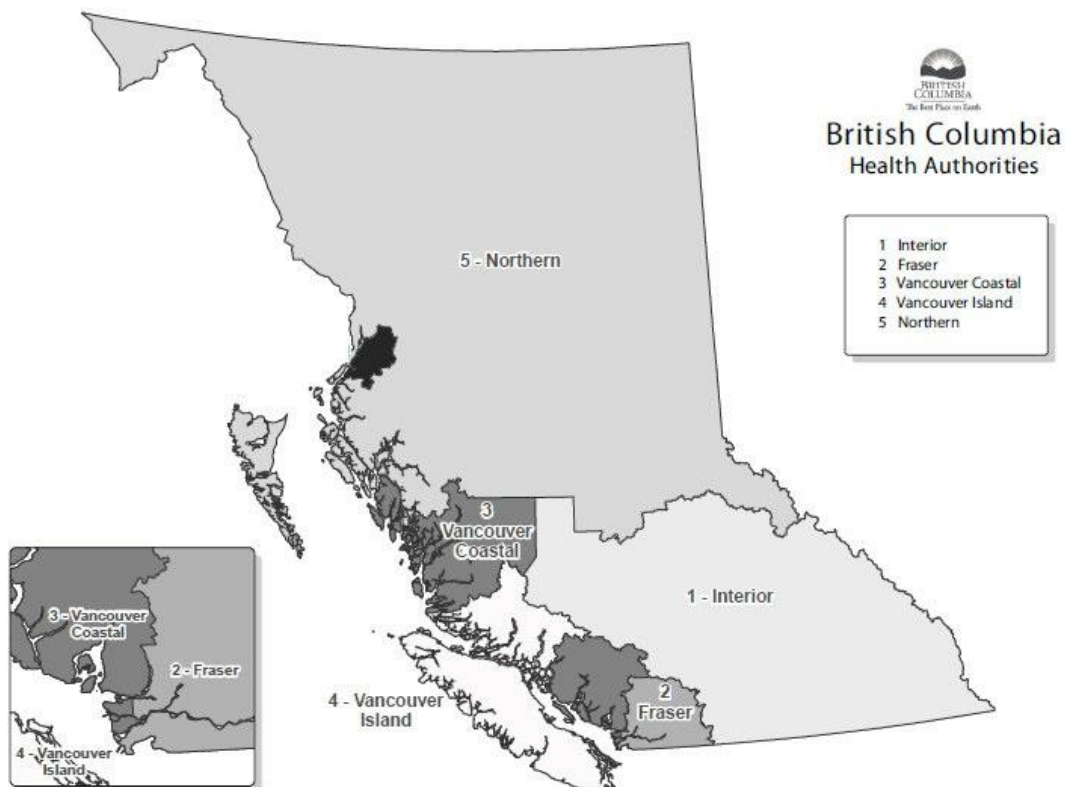
British Columbiában tartományi szinten működő szervezetek

Tartományi szinten az *Egészségügyi Minisztérium* feladata egyrészt a tartományi szintű prioritások kijelölése, jogszabályok alkotása, az egészségügyi szolgáltatások nyújtására vonatkozó célok, elvárások és standardok megfogalmazása, valamint a tartományi

egészségügyi szolgáltatás rendszerének irányítása.⁹ A minisztériumon belül a *Népegészségügyi Osztály* (Public Health Division) munkacsoportja felelős a különböző területek egészségfejlesztési, egészségvédelmi stratégiáinak alkotásáért.⁷ Az Egészségügyi Minisztérium több minisztériummal, tartományi hatósággal, szolgáltatóval és nonprofit szervezettel együttműködve alakítja ki e stratégiákat. A munkacsoportok felelősek még olyan stratégiák kialakításáért is, amelyek támogatják az egészséget befolyásoló tényezők értékelését, a fertőző betegségek terjedésének monitorozását és a népegészségügyi szolgáltatások és programok hatékonyságának elemzését. A minisztérium támogatja az egészségfejlesztési akciók megvalósítását iskolai, munkahelyi és közösségi szinteken.

A minisztérium munkáját a *Tartományi Tisztifőorvos Hivatala* (Office of the Provincial Health Officer) segíti.⁹ E hivatal feladata: tanácsadás az egészséggel kapcsolatos kérdésekben, jelentések készítése a tartomány lakosságának egészségi állapotáról és az azt befolyásoló tényezőkről, ajánlások megfogalmazása az egészség és jóllét fejlesztését támogató programokra vonatkozóan.

3. ábra: British Columbia Tartományi Egészség Hatóságának régiói

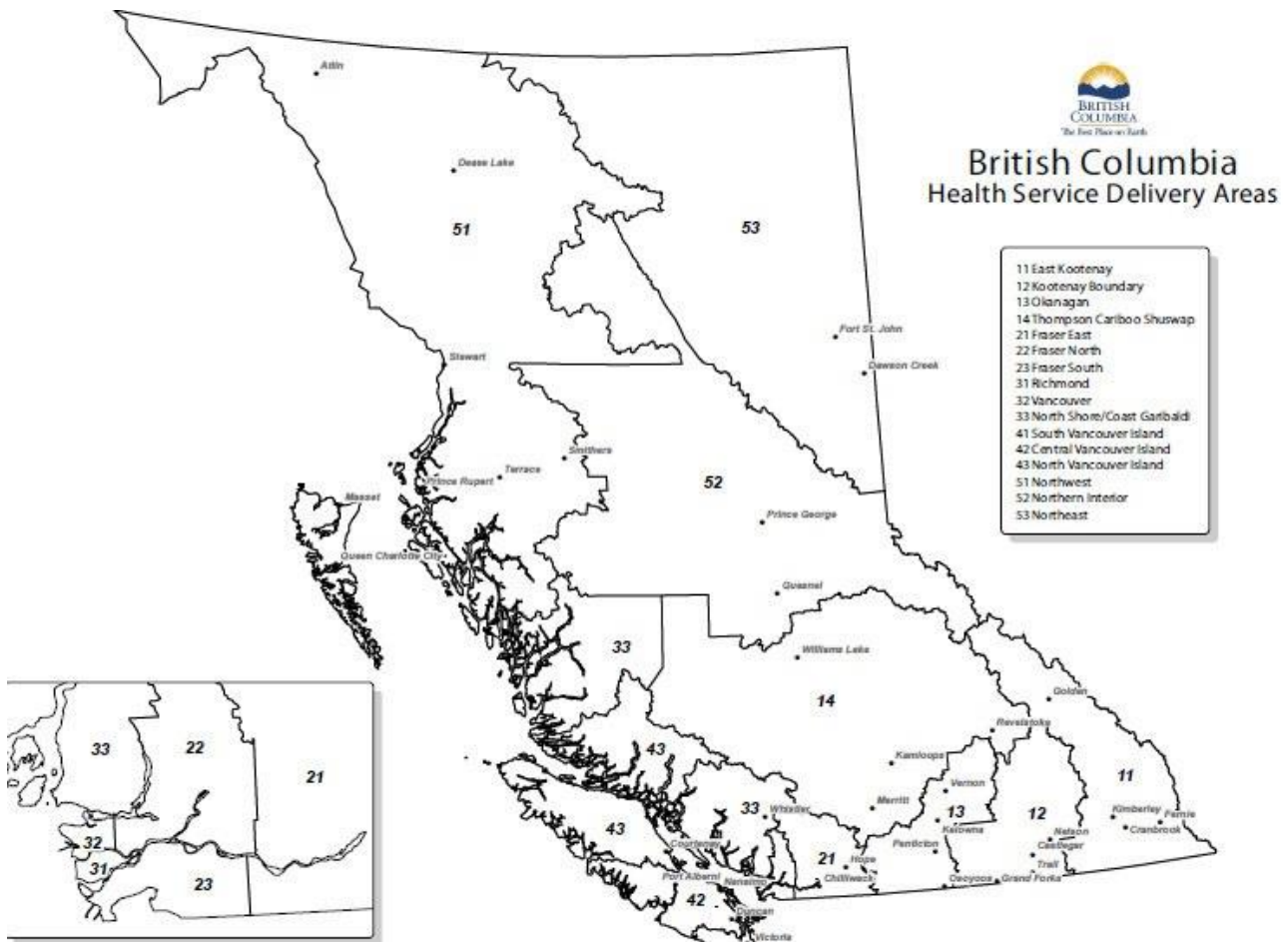
Forrás: gov.bc.ca

A Tartományi Egészségügyi Szolgálatok Hatóságának (Provincial Health Services Authority) kiemelt célja annak biztosítása, hogy minden állampolgár hozzáférhessen a magas színvonalú és koordinált hálózaton alapuló egészségügyi szolgáltatásokhoz. A hatóság felelős a tartományban működő egészségügyi szolgáltatások irányításáért, e szervezetek szolgáltatásainak koordinálásáért, a szolgáltatások minőségének és hozzáférhetőségének ellenőrzéséért, valamint a tartományi szintű programok menedzseléséért. A szervezetnek 5 régióban működnek alegegységei, a *Regionális Egészség Hatóságok* (Regional Health Authority). [3. ábra]

British Columbiában közösségi szinten működő szervezetek

A Regionális Egészség Hatóságok feladata az alapellátási és kórházi szolgáltatások mellett a különböző népegészségügyi szolgáltatások biztosítása, programok koordinálása, továbbá az egészség fejlesztésében érdekelt szereplők és szervezetek támogatása. Az 5 régióban működő hatóságokhoz összesen 16 *egészségügyi szolgáltatási terület* (health service delivery areas) tartozik. [4. ábra]

4. ábra: British Columbia tartomány egészségügyi szolgáltatási területei

Forrás: gov.bc.ca

A továbbiakban bemutatásra kerül a Vancouver régióért felelős intézet, ami 3 egészségügyi szolgáltatási területen illetékes különböző szolgáltatások biztosításáért. A *Vancouver Tengerparti Régió Egészség*

Intézet (Vancouver Coastal Health, röviden: VCH) egyik feladata a fertőző megbetegedések megelőzése, nyomon követése, a vészhelyzetek elhárítása.¹¹ A fertőző megbetegedések megelőzése

érdekében különböző egészségnevelési programokat fejlesztenek az iskoláskorú gyermekek és szülei, valamint az iskolai személyzet számára, illetve az intézet szervezi a vakcinák beszerzését és eljuttatását az oktatási intézményekhez. Számos, szexuális életre és szülői szerepre való felkészítést támogató programot valósít meg az iskolákkal együttműködve.

A VCH *közösségi szolgáltatást nyújtó dietetikusokat* (Public Health Dietitian) alkalmaz, akiknek feladata olyan élelmiszerbiztonságot támogató programok ösztönzése, mint a közösségi kertek, iskolai kertek, a közösségi konyha, továbbá olyan környezet kialakításának elősegítése, amely támogatja az egészséges étkezést és az aktív életmódot. A közösségi szolgáltatást nyújtó dietetikusok ingyenesen igénybe vehető segítséget nyújtanak az iskoláknak, az iskolai személyzetnek, a tanulóknak és szüleinek, valamint a gyermekekkel foglalkozó szolgáltatóknak. Ennek keretében segítik az egészséges étkezést támogató programok fejlesztését és megvalósítását, az egészséges táplálkozást támogató irányelvek, kézikönyvek adaptálását és megfelelő alkalmazását, számos célcsoport számára nyújtanak képzéseket, és részt vesznek közösségi szolgáltatások szakmai standardjainak fejlesztésében. A szervezet *egyéni ellátást nyújtó dietetikusokat* (Home Health Dietitian) is alkalmaz, akik a 19 évesnél idősebb lakosok számára egyéni dietetikai tanácsadást nyújtanak a lakosok otthonában, vagy közösségi egészségügyi szolgáltatóknál. Az intézet számos alkoholizmus és dohányzás megelőzési, illetve dropprevenciós programot és szolgáltatást működtet.

A VCH *népegészségügyi ellenőrt* (Public Health Inspector) is alkalmaz, akiknek feladata élelmiszerbiztonsági ellenőrzések végzése éttermekben és üzletekben. Az ellenőrök feladata továbbá a levegőminőség javítása az alábbiak által: a közösségek oktatása a levegőszennyezés forrásairól és annak egészségre káros hatásairól; a levegőminőség javítását elősegítő jogszabály módosítások támogatása; egyének és közösségek ösztönzése a levegőminőséget javító akciók megvalósítására.

Az intézet *közösségi szolgáltatások licenc programját* (Community Care Licensing Program) is működteti. A közösségi szolgáltatásokat nyújtó szervezeteknek meg kell felelniük a VCH által megállapított személyi és infrastrukturális feltételeknek, amit az

intézet képzések és együttműködések kialakításával támogat. A közösségi szolgáltatások minőségét és megfelelőségét, a szolgáltatásokkal kapcsolatos panaszokat a VCH által alkalmazott *licenc tisztviselők* (Licence Officer) ellenőrzik. A szervezet *Populációs Egészség Munkacsoportot* (Population Health Team) is működtet népegészségügyi szakértők és a Tartományi Tisztifőorvos Hivatalának bevonásával. A munkacsoport *közösségi egészségprofilokat* (Community Health Profiles) készít a közösségek egészségi állapotát befolyásoló tényezőkről annak érdekében, hogy meghatározzák a közösségi szükségleteket, fejlesztési igényeket, amelyek inputként szolgálnak a stratégiai tervek készítésekor. A VCH együttműködik számos régiós egészségügyi szolgáltatóval, továbbá önkormányzatokkal a közösségi prioritások meghatározása, információk megosztása és a közösségi programok tervezése és megvalósítása érdekében. A szervezet partnerséget alakít ki közösségi ügynökségekkel és alapítványokkal, hogy azok forrásokat biztosítsanak non profit szervezetek által megvalósított egészségfejlesztési programokhoz. Az intézet együttműködik számos régiós és országos kutatóintézménnyel.

Tartományi szint – Ontario Ontario intézményrendszerét meghatározó jogszabályok és stratégiák

Az 1990-ben elfogadott *egészség védelem és fejlesztés törvény* (Health Protection and Promotion Act) kimondja, a népegészségügyi szolgáltatásokat és programokat nyújtó szervezeteknek meg kell felelniük a minisztérium által megfogalmazott követelményeknek és követniük kell a megfogalmazott irányelveket.⁹ A törvény szabályozza a regionális szinten azonosítható népegészségügyi egységek működését és rögzíti, hogy a tartományi tisztifőorvosnak minden évben jelentést kell készítenie a népegészségügy helyzetéről.

A 2007-ben elfogadott *Egészség védelemért és fejlesztésért felelős ontarioi ügynökségről szóló törvény* (Ontario Agency for Health Protection and Promotion Act) tette lehetővé az *Ontarioi Népegészségügyi Intézet* (Public Health Ontario) létrehozását, amely fontos kutatási, módszertani, fejlesztési és irányítási feladatokat lát el a tartományban.⁹ A 2013-ban elfogadott *Ontarioi Népegészségügyi Terv* (Ontario Public Health Plan) a teljes életutat figyelembe vevő megközelítést

alkalmaz, ami az egészségi állapotot azon kockázati magatartások, védő faktorok és környezeti hatások eredményének tekinti, amelyeket életrészekben szereztünk, és amely tényezők és hatásai egymással kölcsönhatásban állnak.¹² E megközelítés támogatja annak a megértését, hogy a korai életrészekben szerzett tapasztalatok, hatások, hogyan befolyásolják az egészséget a későbbi életrészekben, és ezáltal elősegíti a komplex beavatkozások tervezését és megvalósítását. A tervben átfogó célkitűzésként fogalmazódik meg a lakosság egészségének fejlesztése a minőségi népegészségügyi szolgáltatások és programok biztosítása, hatékony együttműködések kialakítása és az egyenlőtlenségek csökkentése által. A dokumentum öt stratégiai célt, és ezekhez nyolc fókuszterületet fogalmaz meg. Az első stratégiai cél az egészséges emberi fejlődés segítése, ahol fókuszterület a kora gyermekkori fejlődés és a mentális egészség támogatása. A második stratégiai cél a fertőző betegségek nyomon követésének és megelőzésének fejlesztése, ahol az immunizáció a fókuszterület. A harmadik stratégiai cél az egészség fejlesztése a megelőzhető betegségek és sérülések számának csökkentésével, ahol fókuszterület az fizikailag aktív életmód, az egészséges táplálkozás támogatása, valamint a dohányzás és túlzott alkoholfogyasztás megelőzése. A negyedik stratégiai cél az egészséges környezet biztosítása, itt az épített és természetes környezet jelenti a fókuszterületet. Az ötödik stratégiai cél a népegészségügyi ágazat kapacitásainak, infrastruktúrájának fejlesztése, ahol fókusz az együttműködési mechanizmusok támogatása, az információs és tudás rendszerek, valamint a humán erőforrás fejlesztése.

Ontarióban tartományi szinten működő szervezetek

Tartományi szinten az *Egészségügyi és Krónikus Ellátások Minisztériuma* (Ministry of Health and Long-Term Care) felelős az egészségügyi rendszer stratégiai irányításáért, a prioritások meghatározásáért, a stratégiai irányvonalakat támogató jogszabályok, előírások, standardok és programok kidolgozásáért. Felelős az egészségügyi rendszer működésének monitorozásáért, továbbá a rendszer és egyes alrendszerének finanszírozásáért.⁹ A minisztérium *Népegészségügyi Osztálya* (Public Health Division) irányítja a tartományi szintű népegészségügyi programok tervezését és megvalósítását,

valamint a regionális szinten működő 36 népegészségügyi egységet. A minisztérium *Egészségfejlesztési Osztálya* (Health Promotion Division) felelős a bizonyítékokon alapuló egészségfejlesztési programok és szakpolitikák fejlesztéséért, együttműködve kormányzati, tudományos és civil szervezetekkel. A minisztérium az Egészségvédelmi és egészségfejlesztési törvény rendelkezése alapján a népegészségügyi programok és szolgáltatások nyújtásához szükséges, minimumfeltételeket tartalmazó *protokollokat* (Ontario Public Health Standards) fogalmaz meg, amiknek meg kell felelniük a tartomány területén működő szolgáltatóknak és szervezeteknek. A minisztérium munkáját az *Egészségért Felelős Tisztifőorvos Hivatala* (Office of the Chief Medical Officer of Health) támogatja tanácsadással, valamint programjavaslatok megfogalmazásával.

Az *Ontarioi Népegészségügyi Intézet* (Public Health Ontario) feladata egyrészt kutatások végzése az egészségfejlesztés, a betegségek és fertőzések megelőzése, a környezet- és foglalkozáségszségügy területén, másrészt a népegészségügyi szakértők képzése. E mellett a bizonyítékokon alapuló programok és akciók megvalósításának elősegítése, ehhez módszertani támogatás nyújtása különböző szervezeteknek és szakembereknek. A szervezet számos, a tartományban működő szolgáltatóval, civil és kormányzati szervezettel alakított ki együttműködést.⁹

Ontarióban regionális szinten működő szervezetek

Regionális szinten a 36 *Népegészségügyi Egység* (Public Health Unit, röviden: PHU) feladata a népegészségügyi szolgáltatások és programok biztosítása, együttműködésben a regionális szolgáltatókkal és szervezetekkel. [5. ábra]⁹

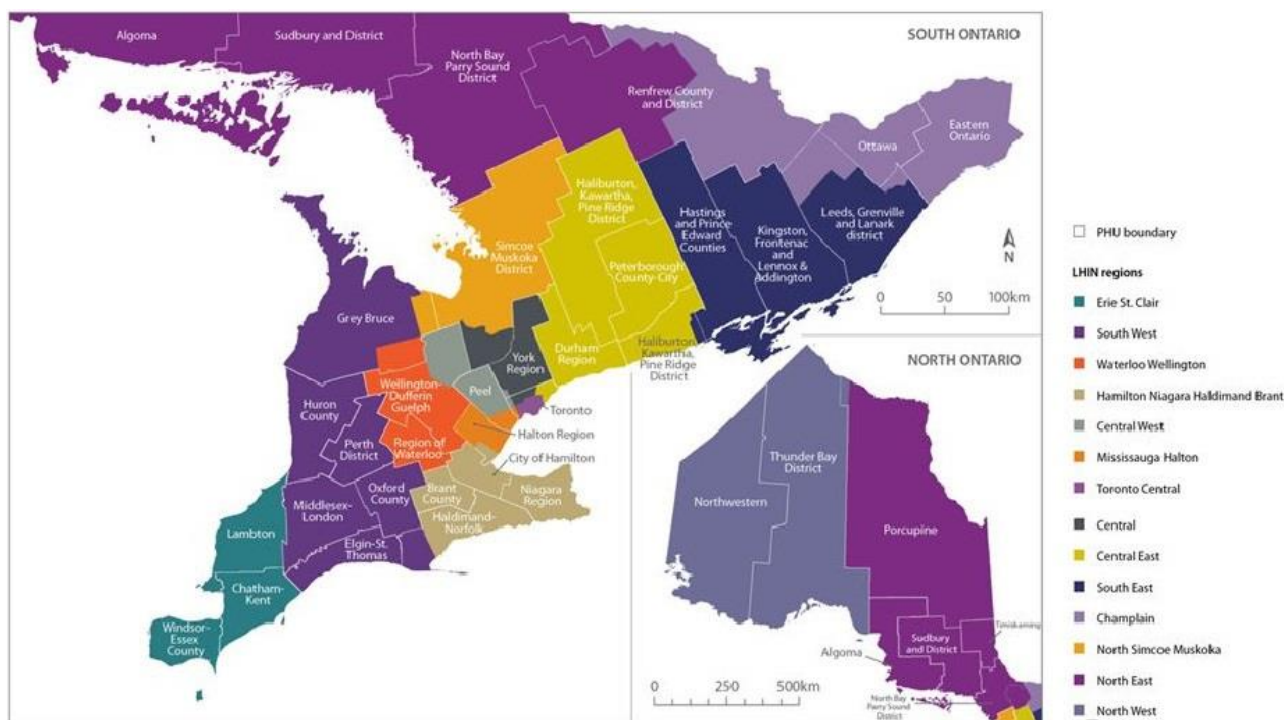
Minden PHU-t egy tisztiorvos vezet, akinek beszámoló kötelezettsége van a PHU területén működő önkormányzatok által kialakított *Egészség Bizottság* (Board of Health) tagjai felé. Az Egészség Bizottság felelős a PHU-k által biztosított, a közösségi szükségletekre reagáló szolgáltatások és programok tervezéséért, megvalósításának menedzseléséért, és értékeléséért.

A továbbiakban az *Torontói Népegészségügyi Egység* (Toronto Public Health, röviden: TPH)

feladatait mutatjuk be. A TPH folyamatosan monitorozza az egészséget befolyásoló tényezőket, az elemzések alapján fogalmazza meg akcióterveit és alakítja ki szolgáltatásait.¹³ A szervezet *Cukorbetegség Megelőzési Stratégiájának* (Diabetes Prevention Strategy) megfelelően számos közösségi szervezetet és ügynökséget támogat különböző, cukorbetegséget megelőző témájú workshopok és programok megvalósításában. A szervezet feladata még

olyan programok, kampányok létrehozása, amelyek támogatják a közösségek tagjait, hogy hozzáférjenek a megfizethető, helyben természetesen egészséges élelmiszerekhez. A TPH elősegíti és ösztönzi a gyermekek- és fiatalok egészséges étkezését támogató menzaprogramokat is, együttműködve a gazdasági szervezetekkel és oktatási intézményekkel.

5. ábra: Ontario tartomány Népegészségügyi Egységeinek működési területe

Forrás: ontario.ca

A TPH *Klíma- és Egészség Stratégiájában* (Climate Change and Health Strategy) számos akciót fogalmazott meg a klímaváltozás egészségre gyakorolt negatív hatásainak csökkentése érdekében. A stratégia kiemelten foglalkozik azokkal a sérülékeny csoportokkal, akikre különösen negatív hatással lehet a hőség. A hajléktalan közösségeket leginkább érintő, hideg időjárás okozta sérülések megelőzése érdekében számos edukációs programot és szolgáltatást nyújtanak a téli időszakban, együttműködve a hajléktalanokat ellátó szociális szervezetekkel. A szervezet feladata továbbá a téli időszakban gyakori esésekből származó sérülések megelőzése különböző kommunikációs kampányok megvalósításával.

A szervezet elősegíti a kerékpáros közlekedés biztonságának fejlesztését, ennek érdekében kommunikációs kampányokat és tájékoztató kiadványokat készít a bukósisak használat megfelelő módszeréről és előnyeiről, együttműködve az oktatási intézményekkel. Kiemelten foglalkozik még a gyalogosok és gyermekek közlekedésbiztonságával: a helyi közösségek érdekvégyesítését segíti elő közlekedésbiztonsági workshopok szervezésével és a helyi képviselők számára készített sablon petíciókkal. Az önkormányzat több osztályával együttműködve kialakította a közlekedésből származó légszennyezést csökkenteni célzó stratégiáját és az ahhoz kapcsolódó, bizonyítékokon alapuló

programokat. A szervezet a város önkormányzatával és a tömegközlekedési szervezettel együttműködésben elérte azt, hogy 2018-tól az alacsony jövedelmű és hajléktalan polgárok kedvezményvel vehessék igénybe a tömegközlekedési szolgáltatásokat. Mindezt arra a felismerésre alapozva tették, hogy a magas tömegközlekedési díjak megnehezítik a sérülékeny társadalmi csoportok hozzáférését az egészség-, a szociális és a kulturális szolgáltatásokhoz.

A szervezet *felügyelt injekciós szolgáltatásokat* (Supervised Injection Services) működtet annak érdekében, hogy a szerhasználók biztonságos és higiénikus körülmények között, szakértők felügyelete mellett injektáljanak kábítószeret, megelőzve ezáltal a túladagolásokat és a nem biztonságos tűhasználat miatt terjedő fertőző betegségeket. A szolgáltatást igénybe vevő szerhasználók emellett egyéni tanácsadásban, túladagolás megelőzési képzésen, szükség esetén kezelésben is részesülhetnek. A TPH emellett számos, fertőző betegségek megelőzését és élelmiszerbiztonságot támogató programot valósít meg különböző szintereken.

A TPH sok dohányzás leszokást támogató programot valósít meg különböző célcsoportok (úgy mint fiatalok, öslakosok, menekültek, mentális zavarokkal küzdők) számára. A Torontói Könyvtárral együttműködésben az *Egészséged Számít* (Your Health Matters) program keretében ingyenes, bizonyítékokon alapuló akciókról készített ismeretterjesztő kiadványokat helyeztek el a könyvtárban. A szervezet e mellett elektronikus hírlevelet is készít egészségfejlesztési és betegségmegelőzési témákban.

A TPH minden évben díjazza a város *Népegészségügyi Bajnokait* (Public Health Champions), akik vezető szerepet vállaltak az egészségügyben csökkentésében, elősegítették a lakosság egészségét támogató együttműködések kialakítását, valamint innovatív egészségfejlesztési stratégiákkal és akciókkal támogatták a közösségi kapacitások fejlesztését.

Tanulságok a hazai népegészségügyi rendszer továbbfejlesztéséhez

Kanadát eltérő fokú autonómiával rendelkező tartományok és területek alkotják, így több szintre

tagozódó közigazgatási rendszerről beszélhetünk, mely a népegészségügyi rendszerének irányítási és működési modelljében is tükröződik. Kiemelendő, hogy szövetségi szinten több intézmény is foglalkozik népegészségüggyel kapcsolatos információk és adatbázisok kezelésével, összehangolásával. Ez arra utal, hogy értékékként kezelik és figyelmet fordítanak a transzparenciára, illetve annak felismerésére, hogy szakmailag megalapozott, bizonyítékokon alapuló döntéseket csak akkor lehet hozni, ha világos és naprakész információk állnak rendelkezésre egy ország népegészségügyi helyzetéről és a szervezetek teljesítményéről. Figyelemre méltó, hogy nagy hangsúlyt fektetnek a szövetségi, tartományi, területi szinteken megvalósuló stratégiák és tevékenységek összehangolására, aminek intézményesült keretét jelenti e közigazgatási szintek egészségügyi minisztereinek országos konferenciája. A tartományi szinten működő minisztériumok aktív és szerteágazó szerepet töltenek be a népegészségügy területén, míg a regionális népegészségügyi egységek – melyek a lakossághoz legközelebb tevékenykednek – szerteágazó és komplex egészségfejlesztési szolgáltatásokat nyújtanak, specifikusan, az adott közösség igényeire hangolva, különös tekintettel a rászorulókat, a hátrányos helyzetűek speciális szükségleteire. Fontos tapasztalat, hogy az egészségfejlesztési szolgáltatásokat nyújtó szervezeteknek meg kell felelniük a tartományi minisztérium által megfogalmazott standardoknak és kritériumoknak. Összességében megállapítható, hogy számos intézmény működik együtt a lakosság egészségi állapotának folyamatos monitorozásában, egészségfejlesztési beavatkozások tervezésében és több szintű, komplex intervenciókban. Kiemelendő még, hogy a népegészségügyi rendszert irányító szereplők beszámolási kötelezettséggel bírnak, felelősséggel tartoznak a közvetlen felettük álló döntéshozatali szervnek, mely jótékony hatással van a lakosság és szolgáltató rendszer kapcsolatára.

A tanulmány az EFOP-1.8.0-VEKOP-17-2017-00001 Egészségügyi ellátórendszer szakmai módszertani fejlesztése projekt keretein belül készült.

HIVATKOZÁSOK

- ¹ Elias Mossialos, Martin Wenzl, Robin Osborn, Dana Sarnak: International profiles of health care systems. 2015
http://www.commonwealthfund.org/~media/files/publications/fund-report/2016/jan/1857_mossialos_intl_profiles_2015_v7.pdf Elérve: 2018. 04. 04
- ² GYEMSZI Informatikai és Rendszerelemzési Főigazgatóság: Tájékoztató országtanulmány Kanada egészségügyi rendszeréről. 2014
https://era.aeek.hu/HolOrszag/csatolt/20140724_kanada_2014.pdf Elérve: 2018. 04. 04
- ³ Michael M. Rachlis: Canada's public health system. 2016
<https://www.cpha.ca/sites/default/files/uploads/webinars/2016-10-06-Rachlis.pdf> Elérve: 2018. 04. 04
- ⁴ Gregory P. Marchildon: Health system review – Canada. Health System in Transition. 2013
http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0011/181955/e96759.pdf Elérve: 2018. 04. 04
- ⁵ The Secretariat for the Intersectoral Healthy Living Network in partnership with the F/P/T Healthy Living Task Group and the F/P/T Advisory Committee on Population Health and Health Security: The Integrated Pan-Canadian Healthy Living Strategy. 2005
<http://www.phac-aspc.gc.ca/hp-ps/hl-mvs/ipchls-spimmvs/pdf/ipchls-spimmvs-eng.pdf> Elérve: 2018. 04. 04
- ⁶ Health Canada: Healthy Eating Strategy 2016
http://publications.gc.ca/collections/collection_2016/sc-hc/H164-196-2016-eng.pdf Elérve: 2018. 04. 04
- ⁷ Government of Canada: Achieving a sustainable future. A Federal Sustainable Development Strategy For Canada 2016. 2019
<http://www.fds-sfdd.ca/downloads/3130%20-%20Federal%20Sustainable%20Development%20Strategy%202016-2019.pdf> Elérve: 2018. 04. 04
- ⁸ The Chief Public Health Officer's Report on the State of Public Health in Canada, Designing Healthy Living. 2017
<https://www.canada.ca/content/dam/phac-aspc/documents/services/publications/chief-public-health-officer-reports-state-public-health-canada/2017-designing-healthy-living/2017-designing-healthy-living-eng.pdf> Elérve: 2018. 04. 04
- ⁹ National Collaborating Centers for Public Health: Structural profile of public health in Canada
<http://www.ncchpp.ca/en/structuralprofile.aspx> Elérve: 2018. 04. 04
- ¹⁰ Ministry of Health: Promote, Protect, Prevent: Our Health Begins Here: BC's Guiding Framework for Public Health 2013
<https://www.health.gov.bc.ca/library/publications/year/2013/BC-guiding-framework-for-public-health.pdf>
Elérve: 2018. 04. 04
- ¹¹ Vancouver Coastal Health: Service Plan. 2016
<http://www.vch.ca/Documents/Service-Plan-2016-2017-2018-2019.pdf> Elérve: 2018. 04. 04
- ¹² Public Health Leadership Council: Make no little plans. Ontario's Public Health Strategic Plan. 2013
<https://www.toronto.ca/legdocs/mmis/2013/hl/bgrd/backgroundfile-57698.pdf> Elérve: 2018. 04. 04
- ¹³ Toronto Public Health: Annual Report – A healthy city for all. 2016
<https://www.toronto.ca/legdocs/mmis/2017/hl/bgrd/backgroundfile-103495.pdf> Elérve: 2018. 04. 04